

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

КУРСОВА РОБОТА

з лінгвістики

на тему: **Категорія числа та засоби її реалізації в сучасних англійській і українській мовах**

Студентки 3 курсу групи МЛа 05-20
Напряму підготовки 035 «Філологія»
Спеціальності Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська

Ель-Хатіб Д.В.

Керівник **Березенко В.М.**, кандидат
філологічних наук, доцент

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ЄКТС _____

м. Київ – 2023 р.

Ministry of Education and Science of Ukraine

Kyiv National Linguistic University

Department of Germanic and Finno-Ugric Philology

COURSE PAPER

**The Category of Number and the Means of Its Realisation in
Modern English and Ukrainian**

EL-KHATIB DARYNA

Group MLa 05-20

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof. **VICTORIA BEREZENKO**

PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ	
ЧИСЛА В ЛІНГВІСТИЦІ.....	8
1.1. Граматичне значення.....	8
1.2. Поняття граматичної категорії та її властивості.....	11
1.3. Типи граматичних категорій.....	12
1.4. Категорія числа	15
Висновки до Розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЧИСЛА В СУЧАСНІЙ	
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	18
2.1. Граматична категорія числа іменників в сучасній англійській мові... 18	18
2.1.1. Утворення множини слів за допомогою додавання -s(es)	18
2.1.2. Утворення множини слів за допомогою інших способів	19
2.1.3. Іменники груп Singularia Tantum, Pluralia Tantum.....	20
2.2. Дієслово та його похідні, репрезентація числа.....	23
Висновки до Розділу 2	25
РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЧИСЛА В СУЧАСНІЙ	
УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	27
3.1 Граматична категорія числа іменників в українській мові та засоби її вираження	27
3.1.1. Іменники, що мають форму однини і множини.....	27
3.1.2. Іменники, що вживаються тільки в однині (Singularia Tantum).....	28
3.1.3. Іменники, що вживаються тільки в множині (Pluralia Tantum)	30
3.1.4. Засоби вираження категорії числа в українській мові	31
3.2 Займенник, вираження числа.....	32
3.3 Числівник, позначення числа.....	34
3.4 Прикметник, його реалізація на позначення числа	35
3.5 Дієслово та його похідні, репрезентація числа.....	36
Висновки до Розділу 3	38

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	40
РЕЗЮМЕ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Дана курсова робота присвячена дослідженню категорії числа, а також способам її вираження у мовних системах англійської та української мов. Категорія числа є однією з найважливіших тем у лінгвістиці, оскільки число є необхідними для вираження кількості та міри різних об'єктів та явищ. Вивчення категорії числа в мовах дозволяє зрозуміти, яким чином мови виражають різні види чисел, які взаємозв'язки існують між числами та іншими граматичними категоріями, а також які мовні засоби використовуються для вираження категорії числа в різних мовних системах.

У цій курсовій роботі ми розглянемо теоретичні підвалини вивчення категорії числа в лінгвістиці, категорію числа в англійській та українській мовах, проаналізуємо їхні подібності та відмінності з точки зору граматичних та семантичних властивостей. Ми також розглянемо культурні та історичні фактори, а також виклики та можливості, які вони представляють для перекладачів та тих, хто вивчає ці мови.

Дане дослідження дозволить нам краще зрозуміти, як функціонують числа в різних мовах, та допоможе зробити висновки про те, які засоби вираження категорії числа є загальними для більшості мов та які є особливими для англійської та української мов.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що категорія числа є невід'ємною семантичною та структурною складовою у частин мови, оскільки дозволяє виражати і розуміти кількість і міру предметів та явищ у світі навколо. Відповідно, вивчення цієї категорії є важливим для розуміння мови та її функціонування, а також для точного вираження інформації про кількість предметів, людей, подій та інших явищ.

Об'єктом дослідження є категорія числа в сучасних англійській та українській мовах.

Предметом дослідження постають структурні, семантичні, граматичні способи вираження числа в сучасних англійській та українській мовах.

Мета роботи полягає у встановленні особливостей вираження категорії числа в сучасній англійській та українській мовах.

Досягнення поставленої мети здійснюється шляхом розв'язання таких **завдань**:

1) визначити лінгвістичний характер граматичної категорії числа в сучасній англійській та українській мовах;

2) визначити обсяг термінів, що використовуються на позначення явищ і процесів, які призводять до визначення категорії числа в англійській та українській мовах;

3) виявити кількість термінів, які застосовуються для опису феноменів і процесів, пов'язаних з визначенням категорії числа в англійській та українській мовах;

4) виявити особливості функціонування категорії числа на матеріалі художньої англійської та української літератури;

5) проаналізувати використання числових форм в різних граматичних конструкціях в англійській та українській мовах;

Методика дослідження використовує різні підходи для досягнення мети і вирішення конкретних завдань:

- дедуктивний метод для встановлення загальних правил та принципів на основі теоретичних знань про конкретні випадки.
- індуктивний метод, який допомагає виявити різні способи вираження числа в мові, а також знаходження загальних правил та закономірностей в їх вживанні.
- порівняльний метод для порівняння систем числа у різних мовах та вивчення їх відмінностей та спільностей.
- лінгвістичний аналіз, спрямований на вивчення граматичної та семантичної ролі числа у мовних системах англійської та української мов, а також їх формальних та семантичних відмінностей та спільностей.

Теоретична значущість дослідження полягає у розширенні знань про лінгвістичну природу мови. Теоретичні знання, отримані під час дослідження категорії числа, можуть бути корисними для лінгвістів, викладачів мов та перекладачів у подальшому вивченні.

Практична цінність дослідження має результати, котрі можуть бути використані в практиці для розробки теоретичної та функціональної граматики англійської та української мов. Крім того, вони можуть бути застосовані при створенні практичних занять і семінарів з морфології для студентів, а також при складанні підручників і навчальних посібників з англійської та української мов.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, резюме, списку використаної літератури та списку ілюстративних джерел.

Вступ містить огляд теоретичних підходів, обрану тему дослідження, основну мету та завдання, а також опис теоретичного значення та практичної користі отриманих результатів дослідження.

Розділ I «Теоретичні засади вивчення категорії числа в лінгвістиці» присвячено теоретичним основам та концептуальним підходам, на яких базується дослідження, а також є важливим етапом в побудові теоретичного фундаменту дослідження категорії числа в мовах.

Розділ II «Засоби реалізації числа в англійській мові» присвячено опису різноманітних способів вираження категорії числа в англійській мові, особливостях їхнього вживання.

Розділ III «Засоби реалізації числа в українській мові» присвячений вивченню того, як категорія числа виражається в різних частинах мови. У цьому розділі розглядається граматична та семантична роль чисел в українській мові, їх формальні та семантичні особливості, а також способи їх вираження в мові.

Загальні Висновки охоплюють основні досягнення дослідження та включають найважливіші теоретичні та практичні результати.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ВИВЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЧИСЛА В ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Граматичне значення

Кожна мова невинно розвивається й удосконалюється. Однією з найважливіших передумов, що є визначальними для її розвитку, постає функціонування граматичних значень, яке засвідчує наявність у мові динамічних процесів. Граматика поступово змінюється, підкорюючись дії мовних законів. Завдяки розвиткові суспільства до життя людей входять нові явища та предмети, які починають позначатися новими граматичними значеннями (Костусяк, 2013, с. 46).

Граматичне значення – узагальнене, абстрактне мовне значення, властиве ряду слів, словоформ, синтаксичних конструкцій, що має власне регулярне вираження в мові. Серед основних характеристик граматичного значення – загальність, облігаторність і поширеність у цілому класі слів. Крім того, його перелік є закритим, а самі значення типізовані та виражаються виключно за певними правилами. На наш погляд, доцільно розглянути підходи до визначення граматичної форми та граматичного значення слова у лінгвістичній літературі.

У мовознавстві є кілька визначень граматичної форми слова. Спільним для типового визначення є вказівка на те, що **граматична форма** – це видозміна одного й того самого слова, за якої лексичне значення слова залишається незмінним, а граматичне значення змінюється (Безпояско, 1993, с. 82).

Граматичні форми слова відносяться до **видозмін**, які можуть виражати одне й те саме поняття з тим самим лексичним значенням, або мати додаткові смислові відтінки, або відображати різні відношення між об'єктами в межах речення.

Граматична форма – мовний знак, у якому тим чи іншим граматичним способом виражається граматичне значення. А. П. Загнітко

стверджує, що «під граматичною формою слова прийнято розуміти цілісну систему формальних засобів вираження його граматичних значень» (Загнітко, 2001, с. 371).

Форма слова – це зовнішній мовний засіб висловлювання граматичного значення. Граматичне значення – одна із ознак граматичної форми, її суть (Вихованець, 1992, с. 52).

Отже, лексичне та граматичне значення слова взаємообумовлені та взаємопов'язані. Єдність між ними становить діалектичну єдність індивідуального та загального у слові.

Граматичне значення – один із двох основних аспектів граматичної одиниці поряд із граматичною формою. Граматичне значення супроводжує слово та визначає межі його синтаксичного вживання.

Способи вираження граматичних значень відрізняються у різних семантичних типів слів та мають різний характер. Різниці у граматичній структурі різних частин мови пояснюються їх синтаксичними функціями. Ці відмінності пов'язані з основними граматичними категоріями, які визначають структуру та еволюцію мови (Кващук, 1986, с. 19).

Що стосується граматичних значень, то вони зазвичай складаються з **кількох елементів** у слові, і ці елементи забезпечують зв'язок між словом та іншими словами в реченні, а також граматично оформлюють саме слово. Так, наприклад, у реченні «*Я люблю музику*» дієслову «*люблю*» притаманні граматичні значення дійсного способу, перехідності, активного стану, недоконаного виду, теперішнього часу, II дієвідміни, 1 особи, однини.

Граматичні значення є загальними, спільними для цілого розряду слів, на відміну лексичного значення, яке властиве одному слову і цим відрізняє його від інших. Наприклад, дієслова *будує*, *руйнує*, *працює*, *лінується* мають однакові граматичні значення часу, особи, способу, числа, властиві в цілому дієсловам, як певній лексико-граматичній групі слів. **Лексичне значення** кожного із зазначених дієслів є індивідуальним. У слові індивідуальне

(лексичне значення) та загальне (граматичне значення) виступають у діалектичній єдності.

Наприклад, одне з основних лексичних значень дієслова *будувати* – це «створювати, зводити певну споруду». Користуючись зазначеним словом для вираження думки, мовець відчуває необхідність передати відношення названої дії до реальності, а це можливо, якщо буде зазначено спосіб дієслова, його час, вид, спосіб, особу, число (у минулому часі – рід). Таким чином, у мовній практиці лексичне значення слова уточнюється його граматичними значеннями (Загнітко, 2001, с. 93).

Аналогічно до того, як **лексика** та **граматика** є різними аспектами мови, вони взаємодіють між собою, що стосується лексичного та граматичного значення слова. Наприклад, зміна лексичного значення слова призводить до зміни його граматичних форм та значень. Граматичні значення мають **зовнішні мовні форми** висловлювання. Як і всі явища мови, ці засоби мовної матерії становлять необхідний елемент висловлювання граматичних значень, оскільки на їх основі ці значення оформлюються і передаються у процесі спілкування від одних мовців до інших.

Якщо підсумувати всі наведені вище **характеристики граматичного значення**, можна дійти таких висновків:

- граматичне значення є обов'язковим, визначеним мовною системою. Названа властивість є **універсальною** для граматичних значень у всіх типах мов;

- граматичне значення являє собою специфічну абстракцію, відмінну від лексичного значення. Лексичне значення є реальним, речовинним, а граматичне – формальним;

- граматичне значення є **несамостійним**. Воно завжди характеризується однією певною ознакою, але ця ознака охоплює множинність різноаспектно названих предметів.

Граматичне значення **відрізняється** від лексичного за наступними ознаками:

- лексичне значення є **унікальним** для кожного слова, тоді як граматичне може бути **спільним** для багатьох слів мови і виступає як додаткове до лексичного значення;

- граматичні значення виражаються через словотворення, словозміну, а також побудову словосполучень і речень;

- форми слів, словосполучень та речень використовуються для структурування думки;

1.2. Поняття граматичної категорії та її властивості

Граматична категорія – це одне з ключових понять граматичної системи мови, яке ґрунтується на абстракціях та узагальненнях понять. Реалізуючись у мові, граматичні категорії «являють собою ядерні компоненти мовної організації, пронизують усю її структуру» та ґрунтуються на корелятивній взаємозалежності між двома або більшою кількістю граматичних значень, виражених певною системою співвідносних граматичних форм (Кучеренко, 2003, с. 11).

Граматична категорія в основному вивчається в **морфології**, у мовознавчій термінології для її позначення було запроваджено термін **«морфологічна категорія»**. Слід зауважити, що у складі граматики останнім часом, крім морфології та синтаксису, виокремлюють ще й словотвір (Вихованець, 1992, с. 28).

Отже, **граматична категорія** – це своєрідна тріада морфологічних, синтаксичних і словотвірних ознак у слові (Вихованець, 1992, с. 29). Особливості вияву граматичних категорій зумовлені морфологічним типом мови, який впливає і на їх сукупність, і на способи вираження категорійних значень (Вихованець, 1992, с. 28).

Поняття граматичної категорії у морфології – це категорії, властиві частинам мови як основним її одиницям, тому науковці й ототожнюють його з поняттям морфологічної категорії й іноді позначають ускладненим терміном «граматична (морфологічна) категорія» (Селіванова, 2006, с. 24).

Погляди мовознавців щодо визначення сутності поняття «граматична категорія» ґрунтовно проаналізував І. Кучеренко (Кучеренко, 2003, с. 48). І. Кучеренко вказав на **протиріччя** в поглядах між вченими щодо тлумачення сутності терміна «граматична категорія».

Згідно з І. Кучеренком, в **мовознавстві** існують два різні значення терміна **«граматична категорія»**: 1) граматична категорія як узагальнювальне граматичне значення, яке властиве словам і знаходить в них граматичні засоби вираження (формальні показники, пов'язані з вираженням цієї категорії в слові); 2) граматична категорія як клас слів із характерними граматичними особливостями (Кучеренко, 2003, с. 50).

Для аналізу граматичної структури мови та розробки нових наукових напрямів українське мовознавство використовує світові наукові досягнення. Один з таких напрямків – **функціонально-категорійний підхід**, який був накреслений О. Потебнею, а теоретично обґрунтований сучасними науковцями, такими як І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко, Н. Костусяк тощо. Представники цього напрямку в своїх працях описують двосторонню концепцію граматичних категорій та їх типів, яка враховує не лише граматичне значення, але й формальні засоби, якими воно виражається.

Згідно з І. Вихованцем, **граматична категорія** – це загальне граматичне значення, яке складається з граем – окремих граматичних значень, які підпорядковуються йому, і виражається за допомогою системи спеціалізованих граматичних форм (Вихованець, 1992, с. 30-31).

У сучасному мовознавстві, дослідники зосереджують увагу на впливі людського фактора на спеціалізовану мову, що приводить до появи нових аспектів у вивченні. Це спонукає до переосмислення традиційних концепцій та термінології.

1.3. Типи граматичних категорій

Грамматична категорія – замкнута система взаємовиключних протиставлених одне одному **граматичних значень (граем)**, що задає розбиття великої сукупності **словоформ** на непересічні класи, відмінність

між якими суттєво позначається на ступені граматичної правильності тексту. Наприклад, грамеми «однина» і «множина» в сукупності утворюють (в деяких мовах) граматичну категорію числа.

При визначенні специфіки **лексико-граматичних розрядів** зазвичай особливо підкреслюють відмінність в обсязі понять «**лексико-граматичний розряд**» і «**граматична (морфологічна) категорія**». І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська зазначають: «Морфологічні категорії слід відрізняти від опозицій лексико-граматичних розрядів. Разом з тим важливо встановити загальні закономірності зв'язку між зазначеними розрядами і морфологічними категоріями» (Слинько, 1994, с. 88-92).

О. К. Безпояско характеризує **відмінності** між даними поняттями наступним чином: «Грамматична категорія – система протиставлених один одному рядів граматичних форм з однорідними значеннями. ... Від граматичних категорій в морфології прийнято відрізняти лексико-граматичні розряди слів – такі підкласи всередині певної частини мови, які мають загальні семантичні ознаки, що впливає на здатність слів виражати ті чи інші категоріальні морфологічні значення» (Безпояско, 1993, с. 62).

В. Фромкін зауважує: «**Основними морфологічними категоріями** іменників у більшості мов є **число** та **відмінок**. Число означає відмінність між формами однини та множини іменника, тоді як відмінок означає різні форми, яких може набувати іменник залежно від його граматичної функції в реченні, наприклад, називний, знахідний та родовий відмінки» (Fromkin, 2013, с. 262).

Таким чином, терміни «**лексико-граматичний розряд**» і «**граматична категорія**» позначають різні мовні сутності, і розглядати їх як синонімічні і взаємозамінні навряд чи можливо.

У порівнюваних мовах категорія іменника є найпоширенішою частиною мови і володіє великою кількістю типологічних ознак подібності. Позначаючи предметність, іменники володіють незалежними категоріями

роду, числа, відмінка і виступають в реченні у функції підмета, предикатива, додатка та деяких інших.

В українській і німецькій мовах три названі категорії представлені в повному обсязі. Разом з тим, германські мови мають **категорію визначеності/невизначеності**, яка виражається через **артикль**. Це важлива типологічна відмінність від української мови, що підтримує близькість германських мов між собою.

Категорія граматичного роду сформувалася на етапі дологічного мислення, тому в багатьох випадках рід не мотивований. У різних мовах іменники, що позначають один і той же предмет, можуть належати до різних родів.

Іменники не змінюються за родами, рід – це їх **класифікативна ознака**. Його **класифікативний характер** найбільше зберігся в українській мові, де сама форма слова визначає його приналежність до того чи іншого роду.

Вважається, що розвиток гендеру в індоєвропейських мовах походить від розрізнення між **живими** та **неживими** об'єктами, яке пізніше було розширено до категорій чоловічого та жіночого роду (Kortmann, 2011, с. 169). Явище поділу іменників чоловічого та жіночого роду за ознакою одухотвореності та неодухотвореності проявляється в різних мовах.

Поділ іменників на чоловічий і жіночий роди часто пояснюють впливом **латинської мови**, яка мала систему роду, засновану на одухотвореності. Однак деякі лінгвісти стверджують, що цей поділ був також мотивований необхідністю зробити систему більш упорядкованою та передбачуваною (Luraghi, 2011, с. 107).

У німецькій мові існує тенденція визначати рід на основі семантичних факторів, таких як одухотвореність і природна стать. Іменники, що позначають живі істоти, зазвичай мають чоловічий або жіночий рід, тоді як іменники, що позначають неживі предмети, зазвичай середній рід (Eisenberg, 2013, с. 118).

Відмінність між живими та неживими істотами є однією з найважливіших чинників, що впливають на визначення роду в багатьох мовах. Наприклад, у французькій мові більшість одухотворених іменників чоловічого роду, тоді як більшість неодухотворених іменників – жіночого роду (Corbett, 1991, с. 32).

Розвиток родової категорії у порівнюваних мовах має схожі та відмінні тенденції, видимі на матеріалі нових запозичень. Українська мова визначає рід запозичених іменників за їх формою, зокрема іменники типу «холдинг», «альянс», «фітнес» приймають граматичну форму чоловічого роду. Визначення роду іменників з формою, що відрізняється від типових українських іменників, залишається проблемою. Наприклад, який рід має слово «джакузі»? Наш наш погляд рід слова «джакузі» слід визначати за його співвіднесеністю з синонімічним словом «ванна».

1.4. Категорія числа

Категорія числа є певною мірою **гіперкатегорією**, оскільки пронизує парадигматику всіх іменних частин мови (іменників, прикметників, займенників), а також попередньо детермінує форми числа дієслова у всіх тимчасових формах. Категорія **визначеність-невизначеність** іменника в індоєвропейських мовах прямим чином пов'язана з опозицією **«обліковість - необліковість»**.

Категорія числа утворює нерівну за обсягом опозицію в двох планах. По-перше, однина є немаркованим членом опозиції у всіх мовах, тобто свого роду основною (вихідною, словниковою) формою. По-друге, форма однини домінує в функціональному плані, тобто вона є більш частотною в мові і нерідко вживається також для вираження множинності. В даному випадку мова не йде про збірні імена, а про вираження розчленованої множинності, що є семантичною основою форми множини (Нітенко, 2003, с. 121). Мовна репрезентація, техніка вираження в різних мовах неоднакова.

Маркер плюральності в англійській мові представлений трьома формами: 1. Модель з маркером *-(e)s*; яка являє собою два позиційно

зумовлені варіанти *-s* і *-es*. Варіант *-s*, в свою чергу, в усному мовленні реалізується в двох фонетичних варіантах – *[s]* і *[z]*: при основах, що закінчуються на глухий приголосний звук, що вимовляється *[s]* (*cat-cats*), а при основах з фіналом на дзвінкий приголосний або голосний звук, а також сонорним *-s* вимовляється як *[z]* (*dog-dogs*) і т.ін. 2. Варіант *-es*, як правило, приєднується до основ, що закінчуються на голосні: *device-devices*. 3. Як виняток можна розглядати маркер *-en* і внутрішню флексію в утворенні множини в англійській мові: *child-children*.

Маркер плуральності в українській мові зазвичай представлений за допомогою суфіксів або змінами в основі іменника. Найбільш поширеними суфіксами для утворення форми множини є *-и* та *-у/-ів*, які додаються до основи іменника. Деякі іменники змінюють основу для утворення множини, наприклад: *дім-доми, день-дні*. Інші іменники змінюють закінчення, наприклад: *сонце-сонця, рука-руки*. Крім того, існують також окремі випадки утворення множини, наприклад, деякі іменники мають незмінну форму в множині, як «*апаратура*», «*колосся*», «*меблі*».

Таким чином, категорія числа є важливою граматичною категорією, яка пронизує всі **іменні частини мови** і визначає **форми числа** дієслів у всіх тимчасових формах. У різних мовах існують різні способи утворення форм числа, включаючи моделі з маркером, внутрішню флексію та використання категорії роду. Однак, незважаючи на різні способи утворення множини, форма однини домінує в функціональному плані і є більш частотною в мові.

Висновки до Розділу 1

Граматичне значення – узагальнене, абстрактне мовне значення, властиве ряду слів, словоформ, синтаксичних конструкцій, що має власне регулярне вираження в мові. До основних ознак граматичного значення належать узагальненість, обов'язковість, поширеність на цілий клас слів, закритість списку, типізованість, яка виражається строго певним способом.

Граматичне значення є **несамостійним** та характеризується однією певною ознакою, але ця ознака охоплює множинність різноаспектно названих предметів. Граматичне значення відрізняється від лексичного за такими ознаками: воно може бути спільним для багатьох слів мови і виступає як додаткове до лексичного значення, виражається через словотворення, словозміну, а також побудову словосполучень і речень.

Граматична категорія – це система **граматичних значень** (грамем), які взаємовиключні та протиставляються один одному, і визначають розбиття **словоформ** на класи. Відмінність між граматичними категоріями може вплинути на смисл і правильність тексту.

Граматична категорія визначає систему взаємовиключних граматичних значень. На відміну, **лексико-граматичний розряд** є підкласом слів, які мають спільні семантичні ознаки і можуть виражати певні категоріальні морфологічні значення.

Рід іменників визначається класифікаційною ознакою, яка нерідко є **немотивованою**. Різні мови можуть класифікувати іменники, що позначають один і той же предмет, до різних родів. Рід служить основою для відмінювання іменників в українській та німецькій мовах, а також використовується для вибору форми множини в німецькій мові. У розвитку гендеру в індоєвропейських мовах відіграв роль поділ іменників за ознакою **одухотвореності та неодухотвореності**.

Категорія числа охоплює всі **іменні частини мови**, такі як іменники, прикметники та займенники, та передбачає форми числа дієслова в усіх темпоральних формах, тому вважається **гіперкатегорією**.

В англійській мові маркер плуральності представлений **трьома формами**, а в усному мовленні може мати фонетичні варіації. Українська мова використовує **суфікси** або зміни в основі іменника для утворення форми множини. Деякі іменники змінюють закінчення. Також існують іменники, які мають незмінну форму в множині.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЧИСЛА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Граматична категорія числа іменників в сучасній англійській мові

2.1.1. Утворення множини слів за допомогою додавання *-s(es)*. В англійській мові існує категорія числа, яка відображає кількість об'єктів у реальній дійсності, і яка виражається у відповідних морфологічних формах мови. Зокрема, ця категорія виражається через форми однини та множини. **Форма однини** використовується для позначення одного об'єкта, тоді як **форма множини** – для позначення двох або більше об'єктів.

Категорія числа в англійській передається через **семи одиничності та множинності**. Вони відображаються у формах однини та множини. Сема одиничності в англійській мові виражається виключно **нульовою морфемою**: *bed, boy, toy*. В англійській мові основним показником множини є морфема *-(e)s*, яка приєднується до основи іменника, наприклад: *-s(es): boy-boys, cliff-cliffs* (Акмалдінова, 2016, с. 8).

Утворення множин **складних іменників** відрізняється від тих, що мають просту форму. Зазвичай, закінчення *(-s)* додається до головного слова складного іменника, наприклад, форма множини у слові «*editor-in-chief*» буде «*editors-in-chief*». Якщо складне слово не містить **іменної частини**, то закінчення *(-s)* додається до кінця слова для утворення множини. Наприклад, «*forget-me-not*» в множині звучить як «*forget-me-nots*».

Множину іменників, які мають в однині закінчення на букви або буквосполучення *s, ss, x, sh, ch* і, як правило, після закінчення *(-o)*, утворюють за допомогою додавання закінчення *(-es)*. Наприклад, слова *brushes, matches, potatoes* утворюються від іменників *brush, match, potatoe* відповідно. Крім того, якщо іменник закінчується на *(-y)* після приголосної в однині, множина утворюється додаванням закінчення *(-ies)*, де *(-y)*

трансформується у (-i). Наприклад, *flies* і *ladies* утворюються від іменників *fly* і *lady* відповідно (Акмалдінова, 2016, с. 8).

В результаті, можна зазначити, що спосіб утворення множини за допомогою додавання *-s(es)* застосовується в англійській мові та він є одним з **найпоширеніших**. Також існують винятки, де для утворення множини потрібно додавати інші варіації закінчення.

2.1.2. Утворення множини слів за допомогою інших способів.

Сучасна англійська мова, на відміну від давньоанглійської мови, має аналітичну структуру, де зв'язок між словами в реченні виражається здебільшого порядком слів і використанням службових слів, наприклад сполучників і прийменників. У англійській мові існує можливість створити множину без використання морфеми *-(e)s*, за допомогою спеціальних звукових елементів, які називають формантами (Акмалдінова, 2016, с. 8):

-en: child-children; ox-oxen;

у запозиченнях з грецької, латинської та французької мов:

-a: formula-formulae; -i: radius-radii; -ae: antenna-antennae; -x: bureau-bureaux;

Існують також іменники, що у множині збігаються з одніною ще з часів періоду існування давньоанглійської. Такими словами є: *a swine-swine, a deer-deer, a sheep-sheep*. Слова з внутрішнім чергуванням **флексії** складають окрему групу слів в англійській мові. Це підтверджують такі приклади, як *goose-geese, louse-lice* та інші.

В англійській мові наявний **аналітизм**, що виявляється в одиничності. Зазначена характеристика індексується за допомогою **неозначеного артиклю** (*a*), наприклад: *a dog* (собака-одна собака), *a pen* (ручка-одна ручка) і т.ін.

Більше того, числа в англійській мові також можуть бути представлені суплетивними формами: *person-people* (людина-люди) і т. ін. Спостерігаються також іменники з омонімічними формами однини і множини: *one fish-six fish* (одна риба-шість риб).

Деякі іменники в англійській мові досі зберігають давні способи утворення множини, змінюючи голосний у корені: *man-men, mouse-mice, goose-geese, tooth-teeth* (Акмалдінова, 2016, с. 8).

Зауважимо, що в англійській мові є група іменників, які містять лише морфемі множини, що використовуються також для узгодження з прикметниками, дієсловами та займенниками. Вони зазвичай позначають **парні предмети**, такі як: *shorts (шорти), headphones (навушники), pliers (плоскогубці)*. Деякі з них не мають форм однини, тоді як інші мають форми, що відрізняються від множини і позначають протилежне значення однини.

2.1.3. Іменники груп *Singularia Tantum, Pluralia Tantum*. Розподіл англійських іменників на одиничні та множинні не залежить від їх форми, а визначається тільки тим, чи узгоджуються вони з дієсловом у формі однини чи множини. Це означає, що іменники, що мають лише форму однини, так і ті, що мають лише форму множини, можуть відноситися до як одиничних, так і множинних іменників (Скляніченко, 2017 с. 308).

Англійські іменники ***singularia tantum*** представлені такими групами:

- 1) назви конкретної сукупності: *gold, beer*;
- 2) назви абстрактної сукупності: *music, dirt, work*;
- 3) незмінні іменники, що закінчуються на *-s*:
 - a) незлічувальні іменники: *news; advice*;
 - b) назви хвороб: *mumps*;
 - c) назви галузей наук на *-ics*: *phonetics*;
 - d) назви ігор: *billiards*;
 - e) географічні назви *Athens, Brussels*;
- 4) абстрактні субстантивовані прикметники: *the good, the evil*.

Англійські **іменники *pluralia tantum*** представлені наступними групами:

- 1) назви одягу чи взуття, що складаються з декількох частин, розташованих, як правило, симетрично: *jeans, overalls, rubbers, shorts*;

2) назви сукупності органів тіла людини або тварини, що являють собою складну єдність: *chitterlings, vitals, guts, lights*;

3) назви предметів, що складаються з двох рівних або подібних частин: *tongs, spectacles, scissors, fetters*;

4) власні географічні назви: *the Netherlands, the Philippines, the Highlands*;

5) збірні іменники, що позначають національність: *the Ukrainians, the Poles, the Japanese*;

6) збірні іменники, що позначають період часу: *the thirties, teens, the eighties, vacations*;

7) назви фізичних явищ: *alpha-rays, microwaves, X-rays*;

8) іменники із збірним значенням маси, речовини в її єдності: *sweetmeats, chemicals, belongings*;

9) назви залишків якої-небудь речовини або матеріалу: *leavings, remains, pickings*;

10) назви складних процесів або дій, що повторюються або складаються з багатьох рухів: *atmospherics, preliminaries, doings, Northern lights*;

11) назви музичних інструментів: *strings, the woods, the reeds*;

12) назви ігор: *dibs, marbles, billiards*;

13) назви наук: *didactics, linguistics, statistics*;

14) назви іменників із збірним значенням маси речовини в її сукупності: *beestings, greens, households, soap-suds*;

15) назви на позначення почуттів, емоцій, станів: *affections, spirits, thanks, solemnities*;

16) назви військових з'єднань, частин та інших понять, пов'язаних із військовою справою: *guards, field-works, fire arms, hostilities*;

17) назви приладів, пристроїв, того, що являє собою сукупність окремих предметів: *binoculars, tea-things*;

18) запозичені у формі множини іменники з грецької та латинської мов: *miscellanea, paraphernalia, mammalia* (Скляніченко, 2017 с. 308-309).

Загалом *pluralia tantum* – це іменники множини, які можна поділити на три основні категорії: **збірні іменники**, які стосуються парних або комплексних одиниць і передають сукупність у множині; **речовинно-збірні іменники**, які передають масу предмета в цілому; **абстрактно-збірні іменники**, які називають комплексні дії, явища, стани, а також проміжки часу та місця, що усвідомлюються в комплексі.

Особливістю англійських плюративів, запозичених із **грецької та латинської мов**, є збереження деякими із них формантів множини, які вони мали в цих мовах. Наприклад: *anaerobia, cheiroptera, dejecta* та інші (Скляніченко, 2017 с. 309).

Можна виділити певні **словотвірні типи та моделі** в структурі іменників *pluralia tantum*. Наприклад, найчастіше вживаються нульовий суфікс, а також **форманти** *-er, -ing, -ic*, що є найбільш поширеними формантами англійських плюративів. Модель з нульовим суфіксом представлена в переважній більшості лексико-семантичних груп, напр., *shorts, glands, arms*, та ін.. Суфікс *-er* зустрічається у словотвірних типах на позначення: а) назв одягу та взуття: *knickers, rubbers*; б) назв приладів та пристроїв: *tweezers*; в) назв предметів, що складаються з парних частин: *pincers, fetters*. Суфікс *-ing* є складовою частиною словотвірних типів на позначення: а) залишків матеріалу: *leavings, pickings*; б) іменників з абстрактним значенням: *belongings*; в) назв складних процесів або дій, що повторюються: *doings, goings-on*. Суфікс *-ic* репрезентує словотвірні типи на позначення назв наук: *genetics, linguistics, statistics* (Скляніченко, 2017 с. 309).

Створення множинних іменників в англійській мові вимагає **вправності в номінативі**. Це пов'язано з тим, що деякі іменники в англійській мові не мають повної числової форми, що відображає уявлення носіїв мови про реальні об'єкти та їх кількість.

2.2. Дієслово, репрезентація числа

Дієслово – це слово або група слів, які зазвичай функціонують як основна частина присудка в реченні, передаючи інформацію про суб'єкт, наприклад, про дію або його стан (Greenbaum, 1996, с. 634). Що стосується **репрезентації числа**, то дієслова в англійській мові змінюють свою форму залежно від того, чи належить дія до **однини (singular)** або **множини (plural)**. Здебільшого, форма дієслова в однині закінчується на (-s) або (-es), а форма у множині не має закінчення.

Наприклад:

- (1) *I **know** somebody there* (Scott Fitzgerald, 1925, p. 11) – дієслово «*know*» у першій особі однини.
- (2) *You **take** a guy like Stradlater, they never **give** your regards to people* (Salinger, 1951, p. 18) – дієслово «*take*» у другій особі однини, а дієслово «*give*» у третій особі множини.
- (3) *We sometimes **feel** he's not a terribly good mixer* (Salinger, 1951, p. 30) – дієслово «*feel*» у першій особі множини.
- (4) *«I'm very sorry, sir...» he said, and beat it on me. I didn't hold it against him, though. They **lose** their jobs if they get caught selling to a minor* (Salinger, 1951, p. 38) – дієслово «*lose*» у третій особі множини.
- (5) *He **knows**, thought Winston suddenly, he knows what I am going to ask!* (Orwell, 1949, с. 328) – дієслово «*knows*» у третій особі однини із додаванням закінчення (-s).
- (6) *He is not pretending, thought Winston, he is not a hypocrite, he **believes** every word he **says*** (Orwell, 1949, с. 322) – дієслова «*believes*» і «*says*» у третій особі однини із додаванням закінчення (-s).

Форма однини в третій особі однини в **Present Indefinite** утворюється шляхом додавання закінчення (-s) до базової форми дієслова: *walks, sleeps, reads, helps*. Наприклад: *to walk, to sleep, to read, to help*. Форма множини зазвичай збігається з **базовою формою** дієслова (infinitive), яка наводиться в

словниках утворюється шляхом додавання закінчення (-s) до базової форми дієслова: *walks, sleeps, reads, helps*.

З іншого боку, існують деякі правила зміни закінчення залежно від **останньої літери** базової форми дієслова: а) Якщо дієслово закінчується на *s, x, z, sh* або *ch*, то у формі множини закінчення (-es), наприклад: *to pass-passes, to fix-fixes, to wash-washes*; б) Якщо дієслово закінчується на приголосну літеру з додаванням (-y), то у формі множини приголосна буква замінюється на (-i) і додається закінчення (-es), наприклад: *to study-studies, to cry-cries*; в) Якщо дієслово закінчується на голосну букву із додаванням (-y), то у формі множини просто додається закінчення (-s), наприклад: *to play-plays*; г) Якщо основа дієслова закінчується на (-o), то дієслово у множині має закінчення (-es): *to go-goes, to do-does*, проте вимова змінюється (Верба, 2006, с. 8).

Натомість слід зазначити, що існують деякі дієслова, які змінюють свою форму по-іншому в однині. Зокрема, дієслово «*to be*» (бути) в однині першої особи має форму «*am*», третьої особи – «*is*», а в множині – «*are*». Теж саме можна додати і про дієслово «*to have*» (мати), яке в однині першої особи утворює форму «*have*», однині третьої особи – «*has*», тоді як у множині – «*have*».

(1) «*Actually I **am** that sort of girl, to look at*» (Orwell, 1949, с. 328) – дієслово «*am*» у першій особі однини.

(2) «*He **is** a harsh man; at once pompous and meddling; he cut off our hair; and for economy's sake bought us bad needles and thread, with which we could hardly sew*» (Bronte, 1847, с. 188) – дієслово «*is*» у третій особі однини.

(3) «*We **are** the dead,*» *he said* (Orwell, 1949, с. 170) – дієслово «*are*» у першій особі множини.

(4) «*I hardly know, sir; I **have** little experience of them: they **are** generally thought pleasant things*» (Bronte, 1847, с. 184) – дієслово «*have*» у першій особі однини, а дієслово «*are*» у третій особі множини.

(5) «*I should be obliged to take time, sir, before I could give you an answer worthy of your acceptance: a present **has** many faces to it, **has** it not?*»

(Bronte, 1847, с. 184) – дієслово «*has*» у третій особі однини.

(6) «*We **have** a radio in it now!*» (Salinger, 1951, р. 88) – дієслово «*have*» у першій особі множини.

Таким чином, форма дієслова в англійській мові залежить від **числа та особи**, а також від конкретного дієслова, його правил утворення форм і наявності **винятків**. Саме ці аспекти та фактори в кінцевому результаті визначають який остаточний вигляд має дієслово у реченні.

Висновки до Розділу 2

У сучасній англійській мові граматична категорія числа відображається за допомогою **опозиції однини і множини**, що вказує на кількість предметів. Форма однини вказує на наявність лише одного предмета, тоді як форма множини вказує на наявність більше одного предмета.

Категорії числа і відмінка є власне **граматичними**: іменник змінюється за числами і відмінками. Важливою типологічною відмінністю англійської мови від української є вираження у ній множини за допомогою **спеціальних афіксів**, тоді як в українській мові вона виражається за допомогою **закінчень**, що беруть участь у відмінюванні. В англійській мові число і відмінок виражаються **диференційовано**.

У англійській мові для утворення множини використовується **комплекс засобів**: суфікси, внутрішня флексія, артикль.. В англійській мові іменники характеризуються в однині **нульовою флексією**, оскільки в інших формах їй протистоїть **реально озвучена флексія**. Продуктивність моделей утворення множини в англійській можна простежити за запозиченим іменником. Найбільш **продуктивними суфіксами** виявляються тут для іменників всіх трьох родів (-s). Множина **складних іменників** утворюється додаванням закінчення (-s) до основного слова. Якщо складний іменник не

має **іменної частини**, закінчення (-s) додається до кінця слова, щоб утворити множину.

Існують винятки, коли множина формується за допомогою інших способів: форманти *-en*, *-a*, *-i*, *-ae*, *-x* допомагають утворювати множину в деяких запозичених слів з грецької, латинської та французької мов. Також існують слова, що у множині збігаються з одиною, такі як «*swine*», «*deer*», «*sheep*». Англійська мова має слова з внутрішнім чергуванням флексії, числа можуть мати суплетивні форми. Деякі іменники в англійській мові зберігають давні способи утворення множини, змінюючи голосний у корені, такі як *man-men*, *mouse-mice*, *goose-geese*.

В англійській мові представлені групи іменників, що виступають або тільки в однині (**Singularia tantum**), або тільки у множині (**Pluralia tantum**). В англійській мові всі ці іменники мають обидві форми числа.

Англійські іменники **Singularia tantum** можна розділити на назви конкретної та абстрактної сукупності, незмінні іменники на *-s*, назви хвороб, галузей наук на *-ics*, ігор, географічні назви та абстрактні субстантивовані прикметники.

Існують іменники **Pluralia tantum**, які є назвами різних речей, таких як одяг та взуття, органи тіла, об'єкти з двох подібних частин, назви географічних місць, збірні іменники для позначення національності та періоду часу, іменники для фізичних явищ, масових залишків, складних процесів та дій, музичних інструментів, ігор, наук, емоцій та військових термінів та приладів.

В англійській мові форма **дієслова** залежить від того, чи належить дія до однини або множини. Зазвичай форма дієслова в однині збігається з базовою формою дієслова (**infinitive**), а форма множини утворюється шляхом додавання закінчення (-s) до базової форми дієслова. Однак, є деякі правила зміни закінчення залежно від останньої літери базової форми дієслова, а також деякі **винятки** для деяких дієслів, таких як «*to be*» і «*to have*».

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ЧИСЛА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

3.1 Граматична категорія числа іменників в українській мові та засоби її вираження

3.1.1. Іменники, що мають форму однини і множини. Переважна більшість українських іменників має здатність позначати предмети, що піддаються рахунку. За деякими винятками цю характеристику граматичного числа вважають **обов'язковою**.

В українській мові категорія числа має **морфологічну** та **семантичну значущість**. Морфологічно вона виражається системою відмінкових закінчень і має форми однини і множини. На семантичному рівні у формах числа відображаються уявлення про кількість – одиничність чи множинність, але не існує повної співвіднесеності форм однини та множини у предметно-смісловому плані.

У тому разі, коли форми числа мають власне значення, вони позначають або кількість предметів, безліч тварин – всього того, що людина бачить у навколишньому світі, або ж кількість певних подій, дій, наприклад, *дві битви, кілька виступів, помахів руки* та ін. Водночас, не піддаються обрахування поняття на позначення абстрактних якостей, властивостей, стану, процесів, таких як *доброта, свіжість, спокій, торгівля* та ін.

У **семантичному** відношенні форми множини більш різноманітні в порівнянні з семантичною системою форм однини, складніше за системою значень, що передаються. Вони нерідко випадають з кореляції єдине-множинне і є **самостійним лексикографічним об'єктом**. Ці форми множини, співвідносні з формами однини, передають інші значення, наприклад: якість (ємність) і предмети, що володіють цією якістю (*ємності*); дія (*заготівля, висівка, висадка*) та предметний результат цієї дії (*заготівлі, висівки, висадки*); речовина (*олія*) та види речовини (*олії*). Така розбіжність у

значеннях перешкоджає об'єднанню цих форм в межах одного слова, тобто це форми різних слів.

Отже, існує **морфологічна протиставленість** між формами однини та множини, яка виражається закінченнями та вказує на різні кількості об'єктів, до яких вони відносяться. Проте у деяких випадках ці форми можуть мати однакове значення або змінюватись місцями, щоб утворити похідну форму. У такому випадку різні форми існують в межах одного слова. У інших же випадках різні слова мають різні форми для вираження різних **семантичних значень**.

3.1.2. Іменники, що вживаються тільки в однині (Singularia Tantum). Singularia tantum – це латинський термін, який позначає іменники, що мають лише форму однини і не мають відповідника у множині. Ця група іменників включає назви предметів або понять, які не можна уявляти у великому числі у практиці мовлення, хоча теоретично вони могли б мати повну парадигму відмінювання.

До іменників однинної форми (**singularia tantum**) належать:

а) слова з речовинним значенням (*пісок, сіль, пиво, молоко, сталь, вапно*);

б) слова зі збірним значенням (*старостат, учительство, агентура, дрібнота, рідня, городина, вишняк, верб'я*);

в) назви абстрактних понять (*молотьба, жовтизна, курява, тиша, змагання, блиск радість, дружба, садівництво, успішність, рань*).

Виражаючи інші семантичні відтінки, окремі слова однинної форми можуть виступати і в формі множини, наприклад: іменники з речовинним значенням на позначення типів, сортів, гатунків (*вина, води, масла, сталі, ґрунти, солі*) або іменники абстрактного значення, коли виражають конкретний прояв почуттів. І стану чи конкретний вияв ознаки, властивості (*болі, печалі, висоти, злети, глибини, світи*).

Однинну форму мають також іменники – власні назви: *Дмитро, Василина, Шевенко, Смотрич, Харків*. Проте й ці іменники можуть мати множинну форму, коли позначають однорідні поняття: *Шевченки, Василі*.

Значення числа в однинних іменниках виражається за допомогою **відмінкових флексій**. У множинних формах показником числа часто виступає також **перенесення наголосу** (*глибина-глибини, висота-висоти, пісок-піски, масло-масла*) (Караман, 2011, с.190).

Щодо назв предметів, які є **унікальними** та існують у єдиному екземплярі, а також іменників, які призначені для звернення до однієї особи, можна сказати, що деякі з них є обчислюваними іменниками, проте їх значення та форма **функціонально однинні**. Наприклад, слова «*сонце*», «*горизонт*», «*сер*», «*мадам*» та «*міс*» є прикладами таких іменників.

Рахуються парні іменники, які можуть вживатися для обліку пар та окремих об'єктів, що складають пару, наприклад, «*руки*», «*дужки*», «*шкарпетки*». Для них головним поняттям є «**пара**», оскільки «*рук*»у або «*чобіт*» неможливо пояснити без згадки про пару. Органи, такі як «*очі*» і «*ноги*», є не просто парами, але окремими цілісними об'єктами з власними характеристиками, наприклад, «*очі*» є органом зору, а «*око*» є частиною парного органу.

Назви наборів, такі як «*колеса*», «*клавіші*» і «*близнюки*», також мають подібність з поняттям «пара». «**Парні**» і «**набори**» не є неповними, але вони можуть мати недоліки у функціонуванні, коли потрібна множинність. Ця «**функціональна множинність**» має потенціал переходу до справжньої множинності з часом, наприклад, «*батьки*» (множинний) і «*батько*» (функціонально однинний), «*окуляри*» (множинний) і «*окуляр*», «*лапки*» (множинний) і «*дужка*». Цей процес можна пояснити за допомогою синонімів, наприклад, дужки можна назвати парними іменниками, що складаються з двох самостійних простих частин, тоді як лапки можна охарактеризувати як множинний іменник, оскільки кожна з його функціонально значущих частин є складною. Іншим способом пояснення

може бути наведення прикладів, наприклад, дужки складаються з двох однакових знаків, які виконують однакову функцію і розташовані на різних рівнях, тоді як лапки мають форму, що складається з двох дуг, кожна з яких має свою функцію (Ярошевич, 2015, с. 221).

Підсумовуючи, **singularia tantum** – це іменники, які мають тільки одну форму, яка використовується як для однини, так і для множини. До цієї групи належать іменники з речовинним значенням, зі збірним значенням та абстрактні поняття. Проте, загалом, **singularia tantum** в українській мові є рідкісним явищем, і більшість слів мають як форму в однині, так і в множині.

3.1.3. Іменники, що вживаються тільки в множині (Pluralia Tantum). Pluralia tantum – це термін, що використовується в лінгвістиці для опису іменників, які існують лише у формі множини і не мають **відповідника** в однині. Іменники, вживані лише у множині, також охоплюють кілька семантичних груп.

До іменників множинної форми (**pluralia tantum**) належать:

а) назви конкретних предметів парної або симетричної будови: *вила, ворота, кайдани, куранти, ножиці, ковзани, штани, ночви*;

б) назви предметів, що сприймаються як сукупність, збірність: *гроші, кучері, солодоці, нутроці, фінанси, чари, шахи, оплески*;

в) назви речовин, залишків і т. ін.: *вершки, ліки, дріжджі, консерви, згребини, покидьки, висівки*;

г) назви дій, процесів, станів: *вибори, проводи, збори, піжмурки*;

г) назви часових понять: *канікули, роковини, сутінки*;

д) деякі географічні назви: *Чернівці, Житні Гори, Карпати, Дунаєвці*.

Іменники множинної форми, що означають конкретні предмети і семантично виражають однинність (порівняйте: *двері-одні двері, ножиці-одні ножиці, шаровари-одна пара шароварів*), можуть виражати граматичне значення множини синтаксично, сполучаючись зі збірними числівниками (двоє дверей, п'ятеро ножиць, шестеро шароварів або шість пар шароварів). До іменників множинної форми наближаються за значенням і ті однинні

іменники, що утворюють множину із зміною семантичного відтінку, наприклад: *матеріали, коштовності, грязі, каплі, вина, біга* (Караман, 2011, с. 190).

Формальною **парадигматичною особливістю** обчислювальних слів є їхня виражена числова модифікованість, що відповідає вираженню кількісних значень. Хоча деякі слова можуть бути **множинними** або **незмінними**, вони все одно мають синтагматичну парадигму числа, оскільки легко і регулярно поєднуються з числівниками і вживаються в інших контекстах для вираження кількості.

Таким чином, для іменників, які існують лише у формі множини, у лінгвістиці використовується термін **pluralia tantum**. Вони відрізняються від інших іменників, які мають як форму однини, так і форму множини. Вживання таких одиниць вимагає від користувачів мови знання того, що це іменники лише множини.

3.1.4. Засоби вираження категорії числа в українській мові. Категорія числа відображає кількісні відношення між предметами, що позначаються іменниками. Українська мова має дві форми числа: **однина** та **множина**, які відображаються закінченнями і є частинами іменникових парадигм. Назви об'єктів, явищ та подій можуть вживатися в формах однина та множина, залежно від того, чи мисляться вони як окремий предмет чи як група однорідних предметів. Множина вказує на наявність двох, трьох або більше предметів одного типу (Караман, 2011, с.189).

Граматичні ознаки категорії числа іменників можуть бути виявлені за декількома ознаками. По-перше, це наявність **відмінкових форм**, які відповідають для одних іменників окремо для однини і множини. Це визначається відповідними відмінковими **закінченнями**: *стіл-столи, дерево-дерева*. По-друге, число іменників може бути визначене за їх **синтаксичними зв'язками** з іншими словами у реченні: *гарна дівчина, гарної дівчини, гарні дівчата*. По-третє, категорія числа може бути вказана специфічними засобами словотвору, такими як, **суфікси**. В українській це

суфікси *-ес-, -ин-, -ат-, -ят-, -ен-* (*небо-небеса, ягня-ягнята*). Нарешті, категорія числа може бути виявлена за **наголосом** на певних складах іменника. Наприклад, *море-моря-моря*.

Іменники можна розділити на три групи в залежності від того, чи мають вони форму числа: а) іменники, що мають форму як **однини**, так і **множини**; б) іменники, що можуть бути вживані лише в однині (так звані **Singularia tantum**); в) іменники, що можуть бути вживані лише в множині (так звані **Pluralia tantum**).

Отже, **категорія числа** української мови відображає кількісні відношення між предметами, які позначаються іменниками, і має дві форми: однина та множина. Для **вираження** цих категорій числа в іменниках використовуються різні закінчення, синтаксичні зв'язки, флексії та наголос. Форма числа іменників не завжди повністю відображає їх семантику, і іменники, що не мають числового значення, можуть все ж позначатися формами числа.

3.2 Займенник, вираження числа

У середині класу займенників в українській мові співіснують різні за своїми **граматичними** та **семантичними** ознаками слова. Зокрема, одні займенники змінюються за числами (наприклад, означальні, вказівні), інші не змінюються (наприклад, питальні, заперечні та відносні).

Категорія числа займенників свідчить про учасників (неучасників) мовного обчислення. Категорія числа виразно проявляється у таких розрядах займенників – **особових, означальних, вказівних та присвійних**.

Особові займенники 1-ї особи – «я», «ми» вказують на того, хто говорить; у множині «ми» вказує на **групу осіб**, серед яких є мовець. Особові займенники 2-ї особи – «ти», «ви», свідчать про **співрозмовника (слухача)**, тобто того, з ким мовець розмовляє; у множині «ви» вказує на групу співрозмовників. Особові займенники 3-ї особи – «він», «вона», «воно», «вони» вказують на **особу чи предмет**, який не бере участі в розмові. На основі значення категорії особи – вказівка на учасників (неучасників)

мовного акту в тексті можуть нашаруватися додаткові значення – узагальненості, мовного етикету (ввічливе *Ви*, фамільярне *ти*, авторське *ми* та ін.).

Присвійний займенник першої особи «*мій*», «*моя*», «*мої*» вказує на приналежність предмета **особі**, що говорить: *мій син, моя мати, мій лист*. У однині використовуються займенники «*мій*», «*моя*», «*моє*», у множині використовується займенник «*мої*». Займенник «*наш*», «*наша*», «*наші*» вказує на приналежність предмета до **групи осіб**, серед яких є і той, хто говорить: *наша сім'я, наш дім, наші діти*. У однині використовуються займенники «*наш*», «*наша*», «*наше*», у множині використовується займенник «*наші*».

Присвійні займенники 2-ї особи «*твій*», «*твоя*», «*твої*» вказують на приналежність предмета **співрозмовнику**. В однині вживаються займенники «*твій*», «*твоє*», «*твоя*», у множині вживається займенник «*твої*». Займенник «*ваш*», «*ваша*», «*ваше*», «*ваші*» вказує на приналежність предмета **групі співрозмовників**: *ваш викладач, ваша вчителька, ваші оцінки тощо*. У однині використовуються займенники «*ваш*», «*ваша*», «*ваше*», у множині використовується займенник «*ваші*». Слово *ваше* може мати значення ввічливості, якщо відноситься до однієї особи. Присвійні займенники 3-ї особи – «*його*», «*її*», «*їх*» свідчать про належність **предмета**, що не бере участь у мовному акті: *його голос, її руки, їх листи*.

Займенник «*свій*» може свідчити про належність предмета будь-якій особі, як одиничній, так і множинній. Вказівка на належність особі цього займенника визначається за **контекстом**: *візьму свою книгу, візьмемо свою книгу, візьміть свою книгу, візьме свою книгу, візьмуть свою книгу*.

Зворотний займенник себе може вказувати також на будь-яку особу однини і множини. Значення особи визначається за контекстом: *побачу себе* (1-а особа, однина), *побачимо себе* (1-а особа, множина), *побачиш себе* (2-а особа, однина), *побачите себе* (може бути і 2-а особа, однина, 2-а особа,

множина), *побачить себе* (3-я особа, однина), *побачать себе* (1-а особа, множина) (Христіанінова, 2012, с. 181).

Визначні займенники «сам», «весь», «всякий», «кожен», «кожний» та ін. змінюються за числами: *сам-самі, весь-все, кожен-всякі, кожен-кожні, кожний-кожні*. Вказівні займенники «той», «цей», «такий», «стільки» змінюються як повні прикметники за числами: *той-ті, цей-ці, такий-такі, стільки-стількох*.

3.3 Числівник, позначення числа

Числівником називається частина мови, що означає абстрактно-математичне число або певну кількість однорідних предметів чи порядок предметів при лічбі (Караман, 2011, с.225).

За значенням та граматичними ознаками, числівники поділяються на дві основні категорії: **кількісні** та **порядкові**. Кількісні числівники використовуються для вираження **кількості предметів** або абстрактних понять і відповідають на запитання «скільки?» або «яка кількість?».

Порядкові числівники використовуються для **вираження порядку** предметів у послідовності та відповідають на запитання «який по рахунку?» або «котрий?». Кожна з цих категорій числівників має свої граматичні особливості, що потрібно враховувати при їх вживанні (Караман, 2011, с. 226).

Згідно з граматиною, категорії числа займенників можна поділити на **декілька типів**. Один із таких типів – це числівники, які не мають категорії числа, оскільки їхнє лексичне значення вказує на конкретне число або кількість. Лише лексема «*один*» є **винятком** з цього правила, оскільки воно може мати форму множини «*одні*». Однак, ця форма не має власного значення множини, навіть якщо відноситься до іменників тільки в множині (наприклад, *одні двері, одні ножиці, одні сани*).

Також варто зазначити, що займенник «*одні*» не можна віднести до категорії числівників, оскільки він не має власного значення кількості або числа. Наприклад, у реченнях «*Одні люди регулярно займаються спортом, а*

інші – ні» та «Серед бажуючих були одні дівчата» слово «одні» вживається для вказівки на певну групу людей, а не для вираження кількості чи числа.

Протиставлення між одноною та множиною в числівниках відображається, адже всі числівники можна поділити на дві групи: числівники тільки однини «*один*» та числівники тільки множини «*два*», «*три*», «*чотири*», «*п'ять*», а також числівники, що виражають поняття «*багато*». Ця ознака робить числівники **окремою частиною мови** і дозволяє їх класифікувати як однинні та множинні (Караман, 2011, с.226).

Таким чином, незважаючи на те, що **лексичне значення** числівника має числовий характер, він має свою власну **граматичну категорію числа**, що відрізняє його від іменників. Українські числівники, за винятком «*один*» (*одна, одне*), є словами тільки **множини (pluralia tantum)** за значенням та формою.

3.4 Прикметник, його реалізація на позначення числа

Прикметник – це частина мови, яка має категоріальну функцію як атрибутивна та присудкова, що виражає характеристики предмета, виражені синтаксичними категоріями роду, числа, відмінка, категорії приналежності/неприналежності та суфіксами (Горпинич, 2004, с.90).

Категорія числа прикметника є повністю **залежною** від категорії числа іменника, якому він підпорядковується. **Число прикметника** вказує на те, чи ознака належить предмету (або особі), який названий іменником в формі однини чи множини (Горпинич, 2004, с.94).

У словосполученні «*теплий день*» прикметник «*теплий*» не вносить жодних **додаткових значень** до іменника «*день*». Замість цього, він лише повторює число іменника, щоб узгодитися з ним, і вказує на його синтаксичне відношення до іменника як означення. Таким чином, категорія числа прикметника має в цьому контексті виключно **синтаксичне значення**, яке показує зв'язок між ними.

У випадках, коли іменники не змінюють своєї форми, використання прикметників є **винятком**. У таких випадках число прикметника вказує на

граматичні відношення, що виражаються означуваним іменником, наприклад: *нове бюро, зимові манто*.

У множині прикметники змінюються тільки за **відмінками**, не залежно від їхнього роду. Відмінок прикметника у множині можна визначити за відмінком іменника, до якого він відноситься.

Отже, з урахуванням його властивостей, можна стверджувати, що прикметник як складова мови має **залежну категорію числа**, здатність змінюватися залежно від числа, а також відрізняється своєю **системою формування**, яка включає в себе ступені порівняння, коротку і повну форму, а також функції у реченні.

3.5 Дієслово, репрезентація числа

Дієслово – це частина мови, що виражає процесуальне значення дії, виражене за допомогою категорій виду, стану, способу та часу. Воно зазвичай виступає в реченні як присудок та має власні суфікси (Горинич, 2004, с. 157). В українській мові дієслово не має собі рівних за кількістю форм, граматичних категорій, за детальністю позначення різних відтінків граматичного значення (Шульжук, 2004, с. 55).

Під терміном «**дієслово**» розуміємо таку частину мови, яка виражає дію або стан як процес і характеризується такими граматичними категоріями, які вказують на ставлення висловлюваного до моменту мовлення, які є, учасникам мовленнєвого акту і т.п. (тобто часу, стану та ін.), а також синтаксичним вживанням у функції присудка і особливою системою форм і словотворчих моделей» (Костусяк, 2012, с. 46).

Дієслова можуть змінюватися за **числом**, вживаючись як у **однині**, так і у **множині**. У формі однини дієслово виражає дію **одного** об'єкта або суб'єкта, наприклад:

- (1) *Чудна ти, дочко! Я ж про тебе **дбаю*** (Українка, 2007, с. 20) – дієслово «дбаю» у першій особі однини.
- (2) *Ну, я піду, а ти собі як **хочеш*** (Українка, 2007, с. 24) – дієслово «хочеш» у другій особі однини.

(3) *Голова її падає йому на плече, руки опускаються, він мчить її в танці омлілу* (Українка, 2007, с. 90) – дієслово «мчить» у третій особі однини.

(4) *Вона не спить, бо соловейко будить* (Українка, 2007, с. 51) – дієслово «спить» у третій особі однини.

(5) *Де пал – воно кипить, а стріне холод – стає мов камінь* (Українка, 2007, с. 83) – дієслово «кипить» у третій особі однини.

У формі множини дієслово описує дію двох або більше об'єктів чи суб'єктів, наприклад:

(1) *Уже ж, панотченьку, коли таке лихо склалось через мою Лесю, то ми з нею мусимо й запобігти сьому лиху* (Куліш, 2011, с. 85) – дієслово «мусимо» у першій особі множини.

(2) *Хіба ви не знаєте жартів запорозьких?* (Куліш, 2011, с. 119) – дієслово «знаєте» у другій особі множини.

(3) *Хіба не вони зневажають ваше добре ім'я, узиваючи вас хамами та рабами неключимими?* (Куліш, 2011, с. 126) – дієслово «зневажають» у третій особі множини.

Дієслова зазвичай пов'язуються з іменниками або займенниками. Число дієслова можна визначити за числом відповідного іменника або займенника, наприклад: *робите (хто?) ви* (множина); *робиш (хто?) ти* (однина).

Подібно до того, як категорія числа прикметника залежить від іменника, до якого він відноситься у словосполученні або реченні, категорія числа дієприкметника також є **несамостійною** і повністю залежить від слова, якому він підпорядковується. У словосполученні «перевірене завдання» дієприкметник «перевірене» є **узгодженим** з іменником «завдання» за категорією числа, що вказує на те, що ознака «перевірене» належить саме цьому іменнику в формі однини.

Якщо іменники мають **незмінні форми**, то дієприкметник може використовуватись для вираження числової категорії означуваного іменника. Наприклад, у словосполученні «*побитий кюре*» чи «*закоханий сомельє*»,

число дієприкметника відповідає числовій формі іменника, що є засобом вираження граматичної категорії означуваного іменника.

Таким, чином число **дієслова** в українській мові є важливою граматичною категорією. В українській мові дієслова можуть вживатися в однині та множині, і їхнє число повністю **залежить** від числа дійового підмета.

Висновки до Розділу 3

Українська мова утворює множину іменників переважно за допомогою **зовнішньої флексії**, яка додається до основи слова, наголосу, чергування звуків та синтаксично у незмінюваних словах форми однини і множини. Українська мова має свої особливості в адаптації іноземних слів, особливо щодо утворення форм множини. Наприклад, слова «*бестселери*» та «*кліти*» адаптувались легко, а от «*сімі*» та «*ток-шоу*» ще не мають форм множини.

Українська мова містить **групи іменників**, які можуть бути використані тільки в однині (*Singularia tantum*) або тільки в множині (*Pluralia tantum*). Українська мова має ширший спектр *Pluralia tantum*. Речові, збірні та абстрактні іменники належать до групи ***Singularia tantum***. До класу ***Pluralia tantum*** належать іменники, що позначають колективність, парні предмети, абстрактні поняття, предмети, які завжди використовуються у множині та інші.

В українській мові в **межах класу** займенників ми можемо виділити різні слова з різними граматичними та семантичними характеристиками. Наприклад, деякі займенники **змінюються** за числами, як означальні і вказівні займенники, тоді як інші, такі як питальні, заперечні та відносні, за числами **не змінюються**. Ця категорія числа займенників вказує на учасників (або неучасників) мовного обчислення. Категорія числа особливо виразно проявляється у займенниках, таких як особові, означальні, вказівні та присвійні.

Числівник, незважаючи на своє числове значення, має власну граматичну категорію числа, що робить його відмінним від іменників.

Українські числівники, **за винятком «один»**, є словами тільки множини за значенням і за формою.

Категорія числа **прикметника**, як і категорія числа **дієприкметника**, є **несамостійною** та залежною від іменника. Це означає, що число прикметника змінюється в залежності від числа іменника, якому він надає характеристику.

Дієслова часто пов'язуються з іменниками або займенниками, і числова форма дієслова зазвичай визначається числом відповідного іменника чи займенника. Аналогічно до категорії числа прикметника, категорія числа **дієприкметника** є залежною від слова, якому він підпорядковується у словосполученні або реченні. Число дієприкметника вказує на те, що ознака належить предмету або особі, який/яка названий/названа в іменниковій формі однини чи множини.

Українська та англійська мови відрізняються в тому, як вони **виражають категорію числа** в різних частинах мови. Українська мова зазвичай утворює множину іменників за допомогою зовнішньої флексії, наголосу, чергування звуків та синтаксису в незмінних словах. У той же час, в англійській мові існує ряд різних засобів для утворення множини, включаючи закінчення, внутрішню флексію, артикль та наявність спеціальної форми множини, яка не пов'язана з основою слова. В англійській мові дієслово не змінюється залежно від числа, окрім третьої особи однини, де додається закінчення (-s) або (-es). Українська мова має форми дієслів для кожної особи та числа. Українська мова також використовує різні закінчення для дієслів у множині, залежно від їхнього роду та закінчення у різних часових формах. Українська мова має форми прикметників для кожної особи та числа, тоді як в англійській мові використовуються допоміжні слова, щоб вказати на більшу кількість предметів. Українська мова також має форми прикметників для кожного роду, тоді як в англійській мові немає таких форм.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Граматичне значення визначається як абстрактне мовне значення, що співвідноситься з групою слів, словоформ і синтаксичних конструкцій і має регулярне вираження в мові. Його основні ознаки – узагальненість, обов'язковість, застосування до цілого класу слів, закритість списку та типізованість, що виражається конкретним способом.

Граматична категорія – це замкнута система граматичних значень (грамем), які є взаємовиключними і визначають поділ словоформ на певні класи. Різниця між цими граматичними значеннями має велике значення для забезпечення правильності граматичного оформлення тексту.

Категорія числа є широкою категорією, яка охоплює всі іменні частини мови (іменники, прикметники, займенники) та визначає форми числа дієслова у всіх тимчасових формах. В індоєвропейських мовах, категорія визначеності-невизначеності іменника прямо пов'язана з опозицією «**обліковість-необліковість**».

У граматиці англійської мови категорії числа і відмінка є **граматичними**, іменники змінюються за цими категоріями. Відмінністю між англійською та українською мовами є те, що англійська мова виражає множину за допомогою **спеціальних афіксів**, а українська мова – за допомогою **закінчень**, які взаємодіють з відмінюванням. В англійській мові числова та відмінкова категорії виражаються окремо.

Основний спосіб утворення множини в українській мові полягає в додаванні **зовнішньої флексії** до основи слова. В рідкісних випадках можуть використовуватись **аналітичний і суплетивний** способи. У свою чергу, в англійській мові множина іменників утворюється за допомогою **комплексу засобів**: внутрішня флексія, артикль та наявність спеціальної форми в множині, яка не пов'язана з основою слова.

За допомогою запозичених іменників можна оцінити продуктивність моделей утворення множини в англійській мові. Найбільш **продуктивними**

закінченнями для утворення множини іменників всіх трьох родів є закінчення (-s).

У сучасній англійській мові існує можливість створити множину за допомогою спеціальних звукових елементів, які називаються **формантами**, а саме -en, -a, -i, -ae, -x. Англійська мова має аглютинативні характеристики, проте ці риси менш поширені у порівнянні з **флексивною системою**. Числа в англійській мові можуть бути представлені суплетивними формами, а деякі іменники досі зберігають давні способи утворення множини, змінюючи голосний у корені. Також існують слова з внутрішнім чергуванням флексії.

В українській мові **граматичні ознаки** числа іменників можна виявити за кількома ознаками. По-перше, це відмінкові форми, які відповідають для одних іменників окремо для однини і множини, що визначається відмінковими закінченнями. Число іменників може бути визначене за їх синтаксичними зв'язками з іншими словами у реченні. Категорія числа може бути показана спеціальними засобами словотвору, такими як суфікси. Українська мова має такі суфікси як -ес, -ин, -ат, -ят, -ен. Категорія числа може бути виявлена за наголосом на певних складах іменника.

І в українській, і в англійській мовах є групи іменників, які можуть вживатися лише в однині (**Singularia tantum**) або лише у множині (**Pluralia tantum**). Однак склад цих груп не збігається. В українській мові **ширше** представлена група Pluralia tantum. Подібність між мовами проявляється в тому, що в групу Singularia tantum входять речові, збірні і абстрактні іменники.

Категорія числа дієслова в англійській та українській мовах подібна тим, що в обох мовах числова форма дієслова визначається відповідно до числа підмета. Українська мова має такі форми дієслова, як **однина та множина**, які змінюються за числами, тоді як англійська мова має форми **однини, множини та третьої особи однини**, яка відрізняється за допомогою закінчення (-s) або (-es).

Українська мова має індивідуальні форми дієслів для кожної особи та числа. Українська мова також використовує різні закінчення для дієслів у множині, залежно від їхнього роду та закінчення у різних часових формах. В англійській мові у множині для всіх осіб дієслово має однакову форму.

Займенники також мають категорію числа, яка визначається за тим самим принципом, що й у іменників і дієслів – вони вказують на **числову характеристику** об'єкта, який замінюється займенником. Так само як і іменники, займенники можуть бути в однині або множині.

Категорія числа в числівниках та прикметниках в українській мові подібна тим, що в обох випадках вона змінюється в залежності від числа іменника, до якого вони відносяться. Тобто, якщо іменник перебуває в однині, то числівник та прикметник відповідно вживаються в однині, а якщо іменник перебуває в множині, то числівник та прикметник відповідно вживаються в множині. Однак, є **різниці** у тому, що числівники, крім числового значення, мають власну граматичну категорію числа, якою вони відрізняються від іменників. У прикметників категорія числа є **несамостійною** та залежною від іменника, до якого вони мають відношення.

РЕЗЮМЕ

The research «The Category of Number and the Means of its Realisation in Modern English and Ukrainian» is devoted to the study of the category of number, as well as the ways of its expression in the language systems of English and Ukrainian. The term paper consists of an introduction, three chapters, general conclusions, a summary and a list of references.

The first chapter, «**Теоретичні засади вивчення категорії числа в лінгвістиці**» («Theoretical Foundations of the Study of the Number Category in Linguistics»), is theoretical. It deals with the theoretical basis and conceptual approaches on which the notion of a grammatical category is based, and is an important stage in building the theoretical foundation for the study of the category of number.

The second section «**Засоби реалізації числа в англійській мові**» («Means of realisation of number in English») is devoted to the ways of implementation of the category of number in modern English. An analysis of the grammatical category of number of nouns, namely the formation of plurals by adding -s(es) and other means, is given in this section. The means of expression are analysed. It also explores the nouns of the *Singularia Tantum* and *Pluralia Tantum* groups, which have specific features in pluralisation. The verb and its derivatives, which can also indicate the number of objects they denote, are considered.

The third chapter, «**Засоби реалізації числа в українській мові**» («Means of realising number in the Ukrainian language»), focuses on the grammatical category of number of nouns in the Ukrainian language and the means of its realisation. Nouns that have both singular and plural forms are emphasised, as well as nouns that are used only in the singular and only in the plural. Examples and rules of usage are given for each of the groups of nouns. In addition to nouns, the chapter also covers pronouns, numerals, adjectives and verbs, which can express the category of number.

Key words: grammatical category, number, Ukrainian, English, *Singularia tantum*, *Pluralia tantum*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмалдінова, О.М., Будко, Л.В., Фатєєва, С.П. (2016) Практична граматика англійської мови: навч. посібник. Київ.: НАУ.
2. Безпояско, О. К. (1993). Граматика української мови. Морфологія. Київ: «Либідь».
3. Вихованець, І. Р. (1992). Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ: Наукова думка.
4. Верба, Г.В. (2006). Граматика сучасної англійської мови. Київ: Освіта.
5. Горпинич, В.О. (2004). Морфологія української мови. Київ: «Академія».
6. Загнітко, А. П. (2001) Теоретична граматики української мови. Синтаксис. Донецьк : ДонНУ.
7. Караман, С. О. (2011). Сучасна українська літературна мова. Київ: Видавництво «Логос».
8. Кващук, А.Г. (1986). Синтаксис складного речення. Київ: Радянська школа.
9. Костусяк, Н. (2013). Морфологічні та семантичні відмінки сучасної української лінгвістичної мови. Українська мова, 4 (48), 45–47.
10. Кучеренко, І. К. (2003). Теоретичні питання граматики української мови. Морфологія. Вінниця: «Поділля–2000».
11. Нітенко, О.В. (2003). Складні номінативні одиниці в структурі займенниково-співвідносних ототожнювальних речень. Харків.
12. Селіванова, О. О. (2006). Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава : «Довкілля».
13. Скляніченко, Г. (2017) Іменники *pluralia tantum* в англійській та українській мовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічні науки», 136, 306–311.

14. Слинько, І.І., Гуйванюк, Н.В., Кобилянська, М.Ф. (1994). Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ: Вища школа.
15. Христіанінова, Р. (2008). Техніка оформлення залежної предикації в складнопідрядних реченнях. *Мовознавчий вісник*, 7, 248–256.
16. Христіанінова, Р. О. (2012). Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові. Київ: Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго.
17. Шульжук, К.Ф. (2004). Синтаксис української мови. К.: Академія.
18. Ярошевич, І. А. (2015). Поняття і термін «граматична категорія»: основні підходи до витлумачення. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 2, 216–222.
19. Carter, R., McCarthy, M. (2006). *Cambridge Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Corbett, G. G. (1991). *Gender*. Cambridge University Press.
21. Eisenberg, C. (2013). *The German language: A linguistic introduction*. Cambridge University Press.
22. Fromkin, V., Rodman, R., Hyams, N. (2013). *An introduction to language*. Cengage Learning.
23. Greenbaum, S. (1996). *The Oxford English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
24. Kortmann, B., van der Auwera, J. (2011). *The languages and linguistics of Europe: A comprehensive guide*. De Gruyter Mouton.
25. Luraghi, S. (2011). *Gender*. Cambridge University Press.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куліш, П. (2011). Чорна рада. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.
2. Українка, Л. (2007). Лісова пісня. Київ: Веселка.
3. Bronte, C. (1847). Jane Eyre. London: Smith, Elder & Co.
4. Fitzgerald, F. S. (1925). The Great Gatsby. New York: Charles Scribner's Sons.
5. Orwell, G. (1949). 1984. London: Secker and Warburg.
6. Salinger, J. D. (1951). The Catcher in the Rye. Boston: Little, Brown and Company.